

סימן צה: דגים שנתבשלו בקדירה של בשר אם מותר לאכלן עם גבינה

שאלות עיון ומחשבה:

- א. בישל איטריות בכלי בשרי שיש בו שאריות שומן האם מותר לאוכלם עם גבינה?
- ב. האם מותר לבשל לכתחילה איטריות בכלי בשרי בן יומו נקי כדי לאוכלם עם גבינה?
- ג. עירה מים חמים מכ"ר על כלים בשריים וחלביים לא נקיים. מה דין הכלים?
- ד. כיצד ניתן להדיח כלים בשריים וחלביים בכיור אחד?
- ה. האם מותר להדיח כלים חלביים ובשריים יחד במדיח כלים? ובזה אחר זה?
- ו. מה המעלה הקיימת בשימוש מילחיה עם מכסה לכלי של מלח פתוח?
- ז. מלח הנתון בקערה של בשר, האם מותר ליתנו בחלב?

סעיף א: נותן טעם בר נותן טעם דהיתרא

גמ' חולין קיא ע"ב: "איתמר, דגים שעלו בקערה, רב אמר אסור לאכלן בכותח, ... אבל קישות גריר לבי פסקיה ואכיל".

✓ טעם של היתר נ"ט בר נ"ט דהיתרא

רמב"ן (חי' חולין קיא.): אף על פי שעשתה תורה טעם כעיקר לאסור תערובתו כמוהו, הני מילי בטעם ראשון, אבל טעם שני דהוא בר נותן טעם אחר **אין בו כח לאסור** את אחרים, דהיינו נותן טעם שלישי שלהם.

רשב"א (תוה"א ג, ד פו.): שהבשר נותן טעם בקערה והקערה בדגים ועדיין היתר בהיתר הוא, והילכך נקלש הטעם הרבה ונתמעט עד שאינו ראוי לחול עליו עכשיו איסור בשר בחלב. משא"כ בשאר האיסורין שאיסורן מצד עצמן, שאעפ"י שאין בו אלא נותן טעם בר נותן טעם או אפילו פחות מיכן, מכל מקום איסור שבו לא פרח.

ר"ן (חולין מא.): והוי יודע דלא שרינן נ"ט בר נ"ט אלא בשל היתר כבשר בחלב, דכיון דטעם שני אכתי היתרא הוא **כיון דאקליש** כולי האי לא חשיב למיסר, אבל במידי דאיסורא כל היכא דאיכא טעמא כלל אוסר עד סוף כל העולם.

אם נתבשלו או נצלו הדגים בקערה, מחלוקת הראשונים

- **תוספות חולין קיא ע"ב ד"ה** "הלכתא דגים שעלו בקערה"
- **ספר התרומה**¹ **סימן סא**: אם כן ביצים שנתבשלו במחבת חולבת בת יומא מותר' לתתם במולייתא שקורין פשטיד"א או אפכא, וכן ירקות ששלקן במחבת חולבת שהיתה נקיה מחלב מותר לתתה בתבשיל של בשר או אפכ', וכן קטנית שבשל בקדירה שהיתה תחלה בהחלב ועתה אין בה מותר לאוכלן בקערות של בשר או אפכא, ואפילו המחבת והקדירה בת יומן הכל מותר כמו דגים שעלו בקערה שהיה בה בשר מותרין לאוכלן בכותח שהיא של חלב, ואפי' נאמר עלו דוקא מותר ולא נצלו, **אבל נתבשלו מותר** שהטעם הראשון מתפשט במים ואיכא ג' נותני טעם של ראשון במחבת ומשם במים ומשם בביצים ואכתי היתר הוא. וכן קערות שאכלו בהן רוטב רותח של בשר היום והודחו במים רותחים במחבת חולבת שאינה בת יומא, הקערות פשיטא שמותר' שלא קלטו

¹ ר' ברוך ב"ר יצחק מגרמייזא היה מגדולי הפוסקים בראשית תקופת בעלי התוספות. נראה שנולד בצרפת בערך בשנת ד"א תת"ק (1140), והיה תלמיד מובהק של ר' יצחק ב"ר שמואל (ר"י הזקן בעל התוספות, נינו של רש"י). רוב ימיו חי בוורמייזא שבגרמניה. ספר התרומה שכתב (לעיתים הוא מכונה בטעות 'ספר התרומות', אך ספר התרומות הוא ספרו של ר' שמואל הסרדי מתלמידי הרמב"ן) מכיל את הלכות כשרות, אישות, סת"ם, שבת וא"י. בראש הספר נמצאים 'סימנים' שהם תקציר של הספר, גם הם מאת המחבר. הספר כתוב בלשון קצרה יחסית, ופסקי ההלכה שבו מבוססים בעיקר על סוגיות הש"ס ועל פסקי רבו הר"י, וכמעט שאינם מתחשבים במנהג. ספר התרומה היה נפוץ מאוד בזמנו, ושימש מקור חשוב למחברים שאחריו, ביניהם הרוקח, האו"ז, הסמ"ג, הסמ"ק, ועד הרא"ש והטור ועוד. בנוסף כתב ר' ברוך תוספות על כמה מסכתות ותשובות. בסוף ימיו עלה ארצה, בה נפטר בשנת ד"א תתקע"א (1211).

רק טעם חלב מכלי שאינו בן יומו שהוא לפגם, אבל המחבי נמי מותרת לבשל בה חלב עוד. משום גי' נ"ט בר נ"ט מן הבשר בקערה ומשם במים ומן המים במחבת ואכתי היתר הוא כיון שאינה בת יומא. ודוקא כשהקערות מקונחות שאין מלוכלכות מן המרק של בשר קודם שהודחו במחבת, דאז ליכא רק פליטת טעם של היתר. וכן הדין אם הוא אפכא קערות חולבות בנות יומן והן מקונחות מחלב, והדיחן במחבת שאינה בת יומא מבשר. **ומכל מקום יש לחוש** לפי שהביצים והקערות והירק והקטנית נוגעות למחבת, ומן המחבת גופא נכנס הטעם בביצים ובקערות ולא מן המים, א"כ אין כאן רק שני נותני טעם, ואמר נצלו לא. **מיהו כיון דאיכא מים** בכלי רוב הטעם מתפשט במים ושרי. ואם כן גם המחבת חולבת היא בת יומא כמו הקערות של בשר הן בני יומן, פשיטא דהכל אסור דטעם אותן קערות של בשר נפלט במים, וטעם המחבת של חלב נפלט במים, אם כן מיד נאסרו המים משום בשר וחלב שבהן, וכי חזרו ונבלעו במחבת וקערות אסרו הכל.

- **רא"ש פרק ח סימן ל: ובספר התרומה (סא) התיר ירקות וקטניות ...** וכן מסתבר דנתבשלו איכא טעם שלישי ושרי, **אבל נצלו אסור.**
- **רשב"א תורת הבית הקצר (ב"ג ש"ד פה:)** לא הדיח את הקדרה יפה יפה קודם **שבשל בה את הדגים**, אם יש בממשות שעל פני הקדרה יותר מאחד בששים בדגים, אסור לאכלן בכותח.
- **מרדכי פ' כל הבשר סי' תשי:** ... וזה לשון **אבי"ה**, פרש"י שעלו בקערה ע"י צלי, וכן פסק בתשובותיו דוקא בצלי אבל נתבשלו בלעו טעם הרבה והוי טעם, אבל **ראבי"ה** זקני פסק ל"ש עלו צלי ל"ש עלו מבושל, וכן נראה דיותר בולע בצלי ממבושל.
- **רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כג:** פת שאפאה עם הצלי ודגים שצלאן עם הבשר אסור לאכלן בחלב, קערה שאכלו בה בשר ובשלו בה דגים אותן הדגים מותר לאכלן בכותח.

סעיף ב: ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת

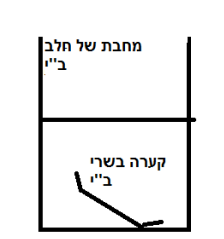
שו"ת הרשב"א חלק א סימן תקטז: אם ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת אם מותר לתת אותה במוליתא או לסוך התרנגולת עצמה או לא?

זה מותר אפי' לכתחלה דהא נותן טעם בר נותן טעם הוא החלב בקדירה והקדרה במים והמים בביצי'. וכן ירקות שנתבשלו בקדר' חולבת מותר לאכלן עם בשר, הדגים שעלו בקדירה של בשר, ומאי עלו נתבשלו. אבל ביצים שנתבשלו בקדירה עם בשר ואפי' עם קליפתן אסור לאוכלן בכותח, שקליפת הביצים בבירור מנוקבת היא, וכשאדם מבשלה בתוך יורה של צבעים תמצא הביצה עצמה צבועה מאותו צבע, ועל כן אסרו בגמרא ביצת אפרוח והתירו ביצה אסורה. שזו פולטת ציר של אפרוח וזו אינה פולטת אלא זיעה בעלמא.

סעיף ג: קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת

דעת התוספות

תוספות חולין קיב ע"א: ... וקערות שמשמשין בהן בשר שהודחו במחבת של חלב בכלי ראשון **ושניהם בני יומן**, ... ואם האחד אינו בן יומו אז אותו שהוא בן יומו מותר.

מהר"ם : בא"ד ואם הא' אינו בן יומו אז אותו שהוא בן יומו מותר. הלשון אינו מדוקדק, דהא לפי הדין נראה דגם אותו שאינו בן יומו נמי מותר, משום דכיון שהא' אינו בן יומו לא נקרא טעם שני באיסור ולא נאסרו המים, דהא הטעם של הבשר או של החלב הוא פגום.

מחלוקת ראשונים

ספר התרומה סימן סא : ... וכן קערות שאכלו בהן רוטב רותח של בשר היום והודחו במים רותחים במחבת חולבת שאינה בת יומא, הקערו' פשיטא שמותר'י שלא קלטו רק טעם חלב מכלי שאינו בן יומו שהוא לפגם, אבל המחב' נמי מותרת לבשל בה חלב עוד, משום ג' נ"ט בר נ"ט מן הבשר בקערה ומשם במים ומן המים במחבת ואכתי היתר הוא כיון שאינה בת יומא. ודוקא כשהקערות מקונחות שאין מלוכלכות מן המרק של בשר קודם שהודחו במחבת, דאז ליכא רק פליטת טעם של היתר, וכן הדין אם הוא אפכא קערות חולבות בנות יומן והן מקונחות מחלב והדיחן במחבת שאינה בת יומא מבשר. **ומכל מקום יש לחוש** לפי שהביצים והקערות והירק והקטנית נוגעות למחבת ומן המחבת גופא נכנס הטעם בביצים ובקערות ולא מן המים, א"כ אין כאן רק שני נותני טעם, ואמר נצלו לא. **מיהו כיון דאיכא מים** בכלי, רוב הטעם מתפשט במים ושרי. ואם כן גם המחבת חולבת היא בת יומא כמו הקערות של בשר הן בני יומן, פשיטא דהכל אסור דטעם אותן קערות של בשר נפלט במים, וטעם המחבת של חלב נפלט במים אם כן מיד נאסרו המים משום בשר וחלב שבהן, וכי חזרו ונבלעו במחבת וקערות אסרו הכל.

חידושי הרמב"ן חולין קיב. - כתב בעל התרומות (סא) ז"ל קערות שהודחו במחבת חולבת במים רותחין **ושתייהן בני יומן** פשיטא דהכל אסור, דטעם בשר שבקערות נפלט במים וטעם חלב שבמחבת נפלט במים ומיד נאסרו המים משום בשר וחלב שבהם, וכי חזרו ונבלעו במחבת ובקערות אסרו הכל. **ואני אומר** אשתבוש כהני, דהיינו דגים שעלו בקערה מותר לאכלן בכותח ממש, דקערה היינו קערה, מים רותחין שפלטה בהן היינו דגים, מחבת חולבת היינו כותח, כשם שהדגים מותר לאכלן בכותח כך המים האלו מותר ליתן אותן בין בכותח בין בפליטת חלב שבמחבת, ודבר ברור הוא. ואף על פי שהסכמנו לפרש דשלשה נותני טעמים בעינן, כאן נמי שלשה נותני טעמים הם, בשר בקערות קערות במים מים בחלב, ולא אמרינן חלב שבמים נתערב עם טעם שני של בשר שבהן, כשם שאין אומרינן בדגים דטעם החלב שבכותח נבלע בדגים ויהא אוסרו, וכן בדין לפי שאין בשר שבדגים או במים אוסרינן עד שיתערבו עם החלב ויתנו טעם זה בזה, שאין בשר בחלב אוסר לעולם אלא בנותן טעם, **הלכך הוה להו טעם שלישי והכל מותר**.

ר"ן דף מא ע"א (בדפי הר"י"ף): ... וכתב **בספר התרומה** ... וכתב עליו **הרמב"ן** ... ונמשכו לדעתו הבאין אחריו **הרשב"א** ז"ל (פו). ואחרים. **ותמיהני עליהם** ... , **מסתברא ודאי דאסור וכדברי הרב בעל התרומה** ז"ל.

רא"ש פרק ח סימן כט : וקערות שנשתמשו בהן בשר שהודחו ביורה חולבת ושניהם בני יומן, ... ונוגע ביורה ונאסרה היורה מממשות הבשר שנכנס בה, והכל אסור.

שערי דורא נז : ... **קערות שאכלו בהן רוטב של בשר רותח היום**, והודחו במים רותחין שהיד סולדת בו, במחבת חולבת שאינה בת יומא אפילו בכלי ראשון, הקערות פשיטא שמותרות שלא קלטו רק טעם חלב מכלי שאינו בן יומו שנותן טעם לפגם, וגם המחבת מותרת לבשל בה חלב עוד אחר הדחה זו משום דיש בה ג' נותני טעם בר נותן טעם, תחילה מן הבשר בקערה ומשם במים ומשם במחבת, ואכתי היתר גמור הוא כיון שאינו בן יומא. ודוקא כשהקערות מקונחות שאין

מלוכלכות מן המרק של הבשר קודם שהדיחן במחבת, דאז ליכא רק פליטת טעם של הקערות במים, אז שייך היתר של נ"ט בר נ"ט, אבל אם האחת מליאה שמנונית או שיורי מאכל של בשר או של חלב במחבת או בקערות, הכל אסור דטעם ראשון הוא. וכן הדין אם הוא איפכא, קערות חולבות בני יומא והן מקונחות מחלב והודחו במחבת של בשר שלא היתה בת יומא.

אבל אם המחבת חולבת והקערות של בשר **שניהם בני יומן**, פשיטא שהכל אסור אם הן על האש והיד סולדת בהן במים. והטעם, דטעם הקערות של בשר נפלט במים וגם של חלב מן המחבת נפלט במים, אם כן נאסרו מיד המים משום בשר בחלב, וכי חזרו ונבלעו במחבת ובקערות נאסרו הכל.

הגהות שערי דורא נזו: וכן הדין בקערות של בשר בת יומא שהודחו במים רותחין בכלי ראשון עם קערות חולבות שאין בת יומא. **אף על פי שהקערות חולבות נוגעות במחבת** בקערות של בשר, כולן מותרים דקודם שנגעו זה לזה חמין היו במים אם כן נותן טעם כו'.

הודחו בכלי שני

הגהות שערי דורא סימן נז ח: ... ועוד שאלתי ממהר"ש אם בודאי הודחו ביחד איך יש לעשות. והשיב לי שיש לחקור אם הודחו בכלי ראשון אז הדין נמי כמו לקמן גבי מחבת, דהיינו בכלי ראשון ואסור. או **אם בכלי שני הודחו** מותרים אפילו שניהם בני יומן. רק שלא **שפכו מן הכלי הראשון על הקערות**, דזה מיקרי נמי כלי ראשון והיה לו דין מחבת. ולכן טוב לזהר תמיד שלא יתנו הקערות תחילה באותו כלי גדול שרגילין להדיח בו ואחר כך ישפכו המים עליהם, אלא ישפכו המים תחלה בכלי גדול ואחר כך יתנו הקערות לתוכו ואז איקרי כלי שני.

אם עירה מים רותחים שאינן של בשר ולא של חלב על כלים של בשר ושל חלב ביחד
עיין דרכי משה ה: ... ועוד כתב בהגהות שערי דורא (ס"ק ח)

אם נמצא קערה חולבת בין כלי בשר

הגהות שערי דורא סימן נז ח: שאלתי את מהר"ש, לפעמים מוצאין קערה אחת של איסור או של חולבת או של בשר בין קערות אחרות, ואין אנו יודעים אם הודחו יחד או לא איך לעשות. והשיב לי דזה יש להתיר מטעם דאמרינן במסכת נדה בפ"ק (ד.) אין מחזקינן טומאה ממקום למקום, ג"כ אין מחזקינן איסור ממקום למקום, כלומר לא אמרינן כמו שאנו רואין שהוא עתה ביחד כך יש לחוש שמא הודחו ביחד, אלא אמרינן עתה באה בין הקערות ומותר. ... ועוד יש להתיר בקערה של איסור יותר מבקערה של היתר שהוא של חלב או של בשר כו', משום דסתם כלי גויים אינן בני יומן. ועוד יש להתיר מטעם ספק ספיקא כדפרישית לעיל בהגה המתחלת פעם אחת כו'.

סעיף ה-ז: כלי שיש בו חלב אצל כלי שיש בו מלח או כלי שיש בו בשר

חולין קיב ע"א: בעא מיניה רב דימי מרב נחמן: מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא? אמר ליה אסור, דחלא מאי? אמר ליה שרי, ומאי שנא? ... האי איתיה איסורא בעיניה, והאי ליתיה איסורא בעיניה.
תוספות שם ד"ה "מהו לאנוחי כדא דמלחא"

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כה: אין מניחין כד של מלח בצד כד של כמך, מפני ששואב ממנו ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב, אבל מניח כד החומץ בצד כד הכמך שאין החומץ שואב ממנו.